

4 πρὸς δέκα τὰ ἑκατόν, καὶ ὑπόσχεται ἡ πανιερότης του νὰ τὰ ἐπι-
 5 στρέψη εἰς τὴν πρώτην του ἀναζήτησιν κεφάλι καὶ διάφορον, καὶ διὰ
 6 τὸ ἀληθὲς βεβαιοῦται μὲ τὴν ὑπογραφὴν τῆς πανιερότητός του εἰς ἀσφάλειαν.

7 1786: αὐγούστιον: 3

2^a X. 8 † ὁ Μήλων Γρηγόριος (;) ὑπόσχεται

3^a X. 9 Ἰω(άννης) μάτζης μάρτυς

1^a X. 10 Ἰωάννης καμπάνης ὁ γράψας

11 καὶ μάρτυς

Verso

4^a X. 1 ὁμολογία τοῦ Ἀ

2 γίου μήλου διὰ

3 γρόσια 158

4 17 86

5 αὐγούστιον 3: χίον

58

Ναυτικὸν δάνεισμα

Χάρτης δίφυλλος
 0,205×0,170

1792, Μαρτίου 1
 Κωνσταντινούπολις

Ὁ Γιώργης Μοθωναῖος, σίφνιος, λαμβάνει παρὰ τοῦ σινιὸρ Νικολάκη υἱοῦ τοῦ Ἀντωνίου Γρυπάρη ναυτικὸν δάνειον διακοσίων γροσίων ἐπὶ τόκῳ εἴκοσι τοῖς ἑκατὸν ἔτησίως. Ὑπόσχεται δὲ ν' ἀποδώσῃ αὐτῷ τοῦτο μετὰ τὴν αἰσίαν ἄφιξιν (δανειστοῦ καὶ ἐμπορεύματος) εἰς τὸν τόπον τοῦ προορισμοῦ. Εἰς ἀπόδειξιν τῆς συνάψεως τοῦ δανείου ἐκδίδει ὑπὲρ τοῦ δανειστοῦ τὴν παροῦσαν ὁμολογίαν, ἣν ὑπογράφει ἰδιοχείρως καὶ παραδίδει αὐτῷ, προσθέτων καὶ τὸ δακτυλικόν του ἀποτύπωμα.

Δανειστής εἶναι ὁ Νικολάκης ὁ υἱὸς τοῦ Ἀντωνίου Γρυπάρη καὶ ἐπομένως ἔγγονος τοῦ ἐν ἔτει 1732 διατελέσαντος *καντζιλιέρη* Νικολοῦ Γρυπάρη, ὅστις ὑπῆρξεν ὁ ἀρχηγὸς τοῦ διὰ τοῦ παρόντος ἀρχείου ἀποκαλυπτομένου ἐν σχετικῇ πληρότητι κλάδου τῶν Γρυπάρηδων. Ἐκ τοῦ παρόντος ἐγγράφου πληροφορούμεθα (στίχ. 4), ὅτι ὁ Ἀντώνιος Γρυπάρης δὲν ζῇ πλέον τὴν 1^{ην} Μαρτίου τοῦ ἔτους τούτου 1792 τῆς συντάξεώς του, ἅτε προσδιοριζόμενος ἐν αὐτῷ ὡς «μακαρίτης». Ὁ ὀφειλέτης Γιώργης Μοθωναῖος, ὅστις εἶναι σίφνιος, εἶναι κατὰ τὰ ἄλλα ἄγνωστος. Θὰ ἦτο ὅμως ἔμπορος, διότι ἄλλως δὲν θὰ ἐζήτηι νὰ λάβῃ ναυτοδάνειον, ὅπερ προϋποθέτει ἐμπορικὸν ἢ ναυτικὸν ἐπιχειρηματίαν. Πλοιοκτήτης δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἦτο ὁ Μοθωναῖος, διότι νομίζω ὅτι τὸ γεγο-

νός θὰ ἐξήρето, λόγω τῆς σπουδαιότητος αὐτοῦ διὰ τὰς συνεπείας τοῦ ναυτοδανείου.

Τὸ παρὸν δάνειον εἶναι ναυτικὸν (*ναυτικὸν δάνεισμα ἢ ἐκδοσις*) κατὰ τὴν ὁρολογίαν τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ δικαίου (I. BEKKER, *Anecdota graeca*, I, Berolini 1814, σελ. 247, 283 καὶ 285· *pecunia traiectitia ἢ foenus nauticum* κατὰ τὴν τοῦ ρωμαϊκοῦ, D 22, 2, 1· 4, 33, 4 (3)). Καὶ τοῦτο διότι ἐν στίχῳ 5 δηλοῦται ρητῶς, ὅτι τὰ δανειζόμενα διακόσια γρόσια εἶναι *ρίζιγα τῆς θαλάσσης*, ἐν στίχῳ 7 - 8 ὅτι ὑπόσχεται νὰ τὰ ἐξοφλήσῃ *μὲ τὸ καλὸν του κατενώδιον*, ἥτοι ἐὰν τὸ πλοῖον καὶ τὰ ἐπ' αὐτοῦ φορτωμένα ἐμπορεύματα φθάσουν σῶα εἰς τὸν λιμένα τοῦ προορισμοῦ καί, τέλος, διότι ὁ τόκος συμφωνεῖται εἰς 20 % ἐησίως· τόκος δὲ τόσον ὑψηλὸς μόνον ἐπὶ ναυτοδανείου συγχωρεῖται.

Ὁ κίνδυνος, ὅστις εἶναι συνυφασμένος μὲ τὴν ἔννοιαν τοῦ ναυτοδανείου, προσδίδει εἰς αὐτὸ κατ' ἐξοχὴν τὸν χαρακτῆρα τῆς τυχερᾶς συμβάσεως· διότι ἡ ἀπόδοσις τοῦ δανείου ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς αἰσίας ἀφίξεως τοῦ πλοίου εἰς τὸν λιμένα τοῦ προορισμοῦ. Εἰς ἀντιστάθμισμα τῶν κινδύνων, οὓς διατρέχει τὸ δάνειον, ἐθεωρήθη ὡς συγχωρητέα ἡ συμφωνία περὶ καταβολῆς ὑψηλῶν τόκων. Ὑφ' οἷαν δὲ μορφήν διεπλάσθη τὸ δάνειον τοῦτο εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα, εἰς ἣν ἀνάγει τὴν καταγωγὴν του (Κ. ΡΟΒΟΛΟΠΟΥΛΟΥ, *Τὸ ναυτικὸν δάνειον παρὰ τῇ ἀθηναϊκῇ Πολιτείᾳ*, ἐν Ἑφημερίδι τῆς ἐλληνικῆς καὶ γαλλικῆς Νομολογίας ΚΘ', 1909 καὶ εἰς ἀνάτυπον, εἰς ὃ καὶ παραπέμπω J. PASSIAS, *Essai sur le droit maritime des anciens Hellènes*, Wetteren 1932, σελ. 73 ἐπ.· U. E. PAOLI, *Studi di diritto attico*, Firenze 1930, σελ. 9 ἐπ.· W. ASHBURNER, *The Rhodian Sea - Law*, Oxford 1909, σελ. CCIX ἐπ.), ἐπέζησε μέσῳ τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου καὶ τοῦ κατὰ τὴν βυζαντινὴν περίοδον συνταχθέντος *Ναυτικοῦ Νόμου τῶν Ροδίων*, μέχρι τοῦ μεσαίωνος καὶ τῶν μεταγεστέρων αὐτοῦ χρόνων, καθ' οὓς τὰ διάφορα ναυτικὰ δίκαια τῶν ἰταλικῶν καὶ ἄλλων πόλεων, ἅτινα διεῖπον τὰς θαλασσίας μεταφορὰς ὁλοκλήρου τῆς λεκάνης τῆς Μεσογείου, διεμορφώθησαν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ τελευταίου αὐτοῦ νόμου (R. ZENO, *Storia del diritto marittimo italiano nel mediterraneo*, Milano 1946, σελ. 309 ἐπ.). Τὸ οὕτω διαμορφωθὲν δίκαιον, ὑπὸ μορφήν συνηθείας περιεχούσης, ἴσως, ἐντονώτερα τὰ ἐλληνικὰ στοιχεῖα, διεῖπε τὰς ναυτικὰς σχέσεις εἰς τὰς ἐλληνικὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους κατὰ τὴν περίοδον τῆς τουρκοκρατίας (βλέπε 49).

Εἰς τὸ δημοσιευόμενον ἐνταῦθα ναυτοδανειστικὸν ἔγγραφον συμφωνεῖται ρητῶς, ὅτι τὰ δανειακῶς ληφθέντα παρὰ τοῦ Μοθωναίου διακόσια γρόσια εἶναι *ρίζιγα τῆς θαλάσσης* καὶ ὅτι θὰ ἐξοφληθοῦν *εὐχαρίστως μὲ τὸ καλὸν του κατενώδιον* (στίχ. 7 - 8). Ἀμφότερα ταῦτα ἀποτελοῦν στοιχεῖα τοῦ δανείου, ὡς διαγράφονται εἰς τὸν *Ναυτικὸν Νόμον τῶν Ροδίων*, Μέρος III, ιζ' (ἐκδ. W. ASHBURNER, ἐνθ' ἄνωτ.), διότι καὶ τὰ χρήματα δανείζονται διὰ ναυτεμπορικὴν ἐπιχείρησιν καὶ ἡ ἀπόδοσις αὐτῶν συμφωνεῖται εἰς χρόνον συμπίπτοντα μὲ τὴν αἰσίαν ἀφίξιν τοῦ πλοίου εἰς τὸν τόπον τοῦ προορισμοῦ, ὅπερ σημαίνει ὅτι μόνον ἂν τὰ *ρίζιγα τῆς θαλάσσης*, ἥτοι οἱ θαλάσσιοι κίνδυνοι, ἐπι-

συμβοῦν ἐντὸς τοῦ χρονικοῦ διαστήματος ἀπὸ τοῦ δανεισμοῦ μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ πλοίου θὰ βαρύνουν τὸν δανειστήν. Ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰς μνημονευθείσας ρήτραις, ἡ συμφωνία περὶ παροχῆς τόκου 20 % ἐτησίως εἶναι σύμφωνος πρὸς τὸν Ροδιακὸν Νόμον, Μέρος III, ιη', καθ' ὃν, ἐν περιπτώσει αἰσίας ἀφίξεως τοῦ πλοίου, τὰ κατὰ τὰς διατάξεις αὐτοῦ δανεισθέντα χρήματα παρέχουσι τὸ δικαίωμα εἰς τὸν δανειστήν εἰς ἀπόληψιν τῶν συμφωνηθέντων τόκων καὶ δὴ: τὰ μὲν *χρήματα ἔγγαια*, οἱ δὲ *τόκοι ναυτικοὶ παντὸς τοῦ χρόνου ὅσον ἀποδημήσει*. Τὰ αὐτὰ δὲ ἴσχυον καὶ εἰς τὸ δίκαιον τῆς Ὑδρας, ὡς προκύπτει ἐκ ναυτοδανειστικοῦ ἐγγράφου τῆς 6 Δεκεμβρίου 1797 συνταχθέντος ἐν Λιβόρνῳ καὶ δημοσιευομένου ὑπὸ τοῦ I. ΜΑΝΙΑΤΟΠΟΥΛΟΥ, *Τὸ ναυτικὸν δίκαιον τῆς Ὑδρας (1757 - 1821)*, Ἀθῆναι 1939, σελ. 120, ἀριθ. 6, περὶ οὗ βλέπε καὶ τὸν συγγραφέα, αὐτόθι σελ. 43. Ἄλλως τε καὶ ἡ διάταξις τοῦ κεφ. Θ' τῶν γραπτῶν ἐθίμων τῆς Θήρας τοῦ ἔτους 1797: *αἱ χρεωστικαὶ ὁμολογίαι τῆς στερεᾶς προτιμῶνται ἀπὸ τῆς θαλάσσης* (Λ. ΧΡΥΣΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ, *Συλλογὴ τοπικῶν τῆς Ἑλλάδος συνθηθειῶν*, Ἀθῆναι 1853, σελ. 162 = ΖΕΠΩΝ, *Jus graecoromanum*, 8, Ἀθῆναι 1931, σελ. 514) καὶ ἡ ὁμοία τοῦ κεφ. ΙΑ' ση', τῶν γραπτῶν ἐθίμων τῆς Νάξου τοῦ ἔτους 1810 («Θέμις» Σγούτα, 5, Ἀθῆναι 1853, σελ. 162 = ΖΕΠΩΝ, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 546) πιστοποιοῦν τὴν ἰσχὺν ὁμοίου δικαίου εἰς ἀμφοτέρας τὰς νήσους ταύτας. Διότι ὅταν ὀρίζεται ὅτι τὰ θαλάσσια ἢ ναυτικὰ δάνεια ἔπονται τῶν ὁμολογιῶν τῆς στερεᾶς, σημαίνει ὅτι εἰς ἀπόληψιν τοῦ τε θαλασσίου δανείου καὶ τῶν συμφωνηθέντων τόκων δικαιούται ὁ δανειστής μόνον ἐν περιπτώσει αἰσίας ἀφίξεως τοῦ πλοίου, ὅποτε τὸ δάνειον τοῦτο καθίσταται *ἔγγαιον*. Τοῦναντίον αἱ ὁμολογίαι τῆς ξηρᾶς εἶναι πάντοτε ἀπαιτηταὶ κατὰ τὴν συμφωνίαν, ἐξ οὐδενὸς κινδύνου ἐξαρτώμεναι. Βλέπε 13.

Δυσχερείας περὶ τὴν ἐρμηνείαν, σοβαρωτάτας ὡς νομίζω, παρέχει ἡ φράσις τοῦ στίχ. 7-8: *ὑπόσχομαι πληρώσειν τῇ αὐτοῦ λογιότητι, καὶ ἐξοφλήσειν εὐχαρίστως μὲ τὸ καλὸν του κατευώδιον*. Πλοῖον δὲν μνημονεύεται ἐν τῷ ἐγγράφῳ, ὥστε νὰ δύναται ν' ἀποδοθῇ εἰς αὐτὸ ἀμέσως τὸ καλὸν κατευώδιον. Ἄρα ἡ φράσις, ὡς καὶ ἐκ τῆς σειρᾶς τοῦ λόγου διαφαίνεται, μόνον εἰς τὸν δανειστήν εἶναι δυνατὸν ν' ἀναφέρεται. Ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ δανειστικοῦ ἐγγράφου καὶ ὄχι περὶ φιλοφρονητικῆς ἢ, ἔστω, καὶ ἐμπορικῆς ἐπιστολῆς, δυναμένης νὰ περιέχῃ καὶ οἰουδήποτε εἰδους φιλοφρονήσεις, δὲν θὰ ἐδικαιούμεθα νὰ ὑποστηρίξωμεν ὅτι ὁ ὀφειλέτης ὑπόσχεται νὰ ἐκτίσῃ τὸ δάνειον, ὅταν ὁ δανειστής «μὲ τὸ καλό», μὲ τὸ «καλὸν κατευώδιον» φθάσῃ εἰς τὸν τόπον τοῦ προορισμοῦ. Ἡ φράσις ἐπομένως ἔχει σπουδαιότεραν ἔννοιαν. Συνδέεται ἀσφαλῶς μὲ τὰ ὡς *ρίζιγα* τῆς θαλάσσης δανειακῶς παρεχόμενα διακόσια γρόσια, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀποδοτέα, ἐὰν τὸ ταξίδιον δι' ὃ ἐδόθησαν ἀποβῇ εὐτυχές. Τὸ ταξίδιον ὅμως εἶναι θαλάσσιον καὶ προϋποθέτει τὴν ὑπαρξίν πλοίου, ἢ αἰσία ἢ μὴ ἀφίξις τοῦ ὁποίου εἰς τὸν λιμένα τοῦ προορισμοῦ (*καλὸν κατευώδιον*) πρόκειται νὰ προσδιορίσῃ, ἂν τὸ κεφάλαιον καὶ οἱ συμφωνηθέντες τόκοι θὰ εἶναι καταβλητέοι εἰς τὸν δανειστήν. Διὰ νὰ λέγῃ ὁμως τὸ ἐγγρα-

φον ὅτι τὸ δάνειον εἶναι ἀποδοτέον μὲ τὸ καλὸν του (= τοῦ δανειστοῦ) κατενώδιον, σημαίνει ὅτι συνδέει τὸ ἀπαιτητὸν αὐτοῦ μὲ τὴν αἰσίαν ἄφιξιν τοῦ δανειστοῦ ταξιδεύοντος ἐπὶ τοῦ πλοίου. Κατ' ἀκολουθίαν τὸ καλὸν κατενώδιον διὰ τοῦ δανειστοῦ καὶ ἐμμέσως, κατ' ἔννοιαν, συνδέεται μὲ τὸ πλοῖον. Ἐκ τοῦ γεγονότος ἐξ ἄλλου ὅτι συνταξιδεύει μὲ τὸ πλοῖον ὁ δανειστής ἀνακύπτει ἄλλο σοβαρώτερον πρόβλημα. Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα ἐπὶ ναυτικοῦ δανείου πλειστάκις συνεφωνεῖτο ὅτι ἐπὶ τοῦ πλοίου θὰ συνεταξιδεύεν ὁ δανειστής ἢ δοῦλος ἢ ὑπηρέτης αὐτοῦ, ὁ κερμακόλουθος (βλέπε R. DARESTE, *Du prêt a la grosse chez les Athéniens*, Paris 1867, σελ. 12· W. ASHBURNER, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. CCXIX, 5· P. KRÜGER ἐν Zeit. Sav.-Stif. R. A. 19, 1898, σελ. 197). Τὸ γεγονὸς τοῦτο, πιστοποιούμενον ἐκ τῆς συμπληρώσεως τοῦ ἀπολεσθέντος χωρίου Cod. Iust. 4, 33, 1 διὰ τῶν ὑπὸ τῶν C. FERRINI καὶ J. MERCATI, *Basilicorum libri LX, Vol. VII, Editionis Basilicorum Heimbachianae supplementum alterum*, Lipsiae 1897, σελ. 103, ἀνευρεθέντων καὶ δημοσιευθέντων Synopsis Ambr. LIII, E, 1στ', καὶ Synopsis Vent. LIII, VI, 11 (ἐφ' οὗ P. KRÜGER, αὐτόθι), ἔτι δὲ καὶ ἐκ τοῦ ὅτι εἰς τὰ Βασιλικά περιέχεται, ἀποδεικνύει τὴν ἰσχὺν τῆς συνηθείας ταύτης καὶ κατὰ τὴν βυζαντινὴν περίοδον. Ἡ μὴ ἀναγραφὴ παρομοίας διατάξεως εἰς τὸν *Ναυτικὸν Νόμον τῶν Ροδίων* οὐδόλως ἀναιρεῖ τὸ γεγονός. Ἀπλῶς ἢ ὑπαρξίς τοιαύτης καὶ ἐν αὐτῷ εἶναι περιττή. Ἀρκεῖ ὅτι περιέχεται εἰς τὰ Βασιλικά. Ἀτυχῶς, μὴ ἔχων τὰ ἀναγκαῖα στοιχεῖα εἰς τὴν διάθεσίν μου, δὲν δύναμαι ν' ἀποφανθῶ, ἂν παρομοία συνήθεια ἐκράτει καὶ εἰς ναυτικὰ ἔθιμα τοῦ μεσαιῶνος, τὰ ἰταλικά καὶ τὰ ἄλλα. Τὸ γεγονὸς ὅμως ὅτι ταῦτα ἀκολουθοῦν, κατὰ τὴν κοινὴν γνώμην τῶν συγγραφέων (βλέπε π.χ. W. ASHBURNER, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. CCXXIV), τὸ ἐκ τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ καταγόμενον βυζαντινὸν δίκαιον, τολμῶ νὰ εἰκάσω ὅτι τοιαύτη συνήθεια ἐκράτει καὶ εἰς ταῦτα. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει περὶ αὐτοῦ μαρτυρεῖ τὸ παρὸν ἔγγραφον, ἀποδίδον βυζαντινὰς συνηθείας εἴτε ἀμέσως εἴτε ἐμμέσως. Ἄλλη ἄλλως τε λογικὴ ἐξήγησις δὲν βλέπω ὅτι δύναται νὰ δοθῇ εἰς τὴν περὶ οὗ ὁ λόγος φράσιν τοῦ ἐγγράφου.

Ἄλλο πρόβλημα ἐπίσης ἀνακύπτει εἶναι, ἂν τὸ δάνειον δίδεται δι' ἓνα πλοῦν, τὸν τῆς μεταβάσεως, ἢ διὰ πλοῦν μετ' ἐπιστροφῆς. Ἄν δηλ. τὸ δάνειον εἶναι *ἐτερόπλοον* ἢ *ἀμφοτερόπλοον* κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν ὀρολογίαν (περὶ ἧς βλέπε W. ASHBURNER, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. CCXII· U. E. PAOLI, ὁμοίως, σελ. 24 ἐπ., παρ' ᾧ καὶ τὰ γεννώμενα περὶ τῆς ἐννοίας τῶν ὄρων ζητήματα). Τὰ αὐτὰ συνέβαινον καὶ εἰς τὰ μεσαιωνικά δίκαια (W. ASHBURNER, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. CCXXVIII ἐπ.). Νομίζω ὅτι τὸ δάνειον εἶναι δι' ἓνα πλοῦν, τὸν τῆς μεταβάσεως. Δίδεται εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὁ δανειστής ἐπιβαίνει τοῦ πλοίου καὶ κατευθύνεται μὲ προορισμὸν τὴν Σίφνον. Ἴσως μάλιστα καὶ ὁ προσδιορισμὸς τοῦ ὀφειλέτου ὡς «σιφνίου» γίνεται, ἵνα καταστῇ σαφές ὅτι οὗτος ὡς σίφνιος εἰς τὴν Σίφνον κατευθύνεται, ὅπου καὶ θὰ ἀποδοθῇ τὸ δάνειον, ἐὰν δὲν ἐπέλθῃ θαλάσσιον ἀτύχημα.

Ἡ ἐν γένει διασκευὴ τοῦ ναυτικοῦ δανείσματος εἰς τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν δίκαιον,

θεωρεῖ ὡς ἀναγκαίαν προϋπόθεσιν πρᾶγμα ὑπέγγυον εἰς αὐτό. Ὁ λήπτης ἠδύνατο νὰ παράσχη ὡς ἀσφάλειαν τοῦ δανείου τὸ πλοῖον μετὰ ἢ ἄνευ τῶν ἐξαρτημάτων αὐτοῦ, αὐτὰ ταῦτα τὰ ἐξαρτήματα ἰδιαιτέρως, ἢ τὸ ἀνῆκον αὐτῷ φορτίον (βλ. Κ. ΡΟΒΟΛΟΠΟΥΛΟΝ, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 3· J. PASSIAS, ὁμοίως, σελ. 77 ἐπ.· W. ASHBURNER, ὁμοίως, σελ. CCXII· H. SIEVEKING, *Das Seedarlehen des Altertums*, Leipzig 1893, σελ. 19 ἐπ.). Κατὰ τὴν ἐλληνιστικὴν περίοδον παρείχετο εἰς ὑποθήκην τοῦ ναυτικοῦ δανείου τὸ πλοῖον, τὰ ἐξαρτήματα καὶ ὁ ναῦλος. Βλέπε πάμπαν δημοσιευόμενον εἰς S. CONDANARI-MICHLER ἐν *Festschrift Koschaker III*, Weimar 1939, σελ. 357, στίχ. 11 καὶ τὸν ἐκδόστην ἐνθ' ἄνωτ. ἐπίσης R. TAUBENSCHLAG, *The Law of Greco-Roman Egypt in the light of the Papyri 332 B. C.-640 A. D.*, 2nd ed. Warszawa 1955, σελ. 343. Ἄγνωστον ὅμως εἶναι ἂν ἡ παροχὴ ὑποθήκης ἀπετέλει ἀναγκαίαν προϋπόθεσιν τοῦ δανείου. Τοῦτο δὲν ἦτο ἀπαραίτητον κατὰ τὸ μεσαιωνικὸν δίκαιον, καίτοι κατάγεται ἐκ τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ (W. ASHBURNER, ἐνθ' ἄν., σελ. CCXXIV). Εἰς τὰ ἔγγραφα τῆς Γενούης ἐπὶ παραδείγματι δὲν ἀπαντᾷ ρήτρα περὶ παροχῆς τοιαύτης ἀσφαλείας (W. ASHBURNER, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. CCXXVI). Τὰ γραπτὰ ἔθιμα τοῦ Bari ὁρίζουν ὅτι καὶ ἂν ἔτι δὲν συμφωνηθῇ ὅτι τὰ φορτωθέντα ἐπὶ τοῦ πλοίου ἐμπορεύματα εἶναι ὑπέγγυα διὰ τὸ δάνειον, ὁ δανειστὴς προτιμᾶται καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν προνομιούχων δανειστῶν (βλέπε A. ALIANELLI, *Delle antiche consuetudini e leggi marittime delle Provincie napoletane*, Napoli 1871, σελ. 150· R. ZENO, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 311, in fine ἐπ. Βλέπε καὶ τινὰ ἄλλην περίπτωσιν παρὰ W. ASHBURNER, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. CCXXXI). Τοιαύτη τις περίπτωσις νομίζω ὅτι πρόκειται ἐνταῦθα, διότι δὲν μνημονεύεται ἐν τῷ ἔγγραφῳ, ἂν τὸ πλοῖον ἢ τὸ ἐμπόρευμα ὑποτίθεται εἰς ἀσφάλειαν τοῦ δανείου. Κατ' ἀκολουθίαν ὡς τοιοῦτο ἐξυπακούεται ὅτι εἶναι τὸ ἐμπόρευμα. Δι' ὃ καὶ εἰκάζω ὅτι ὁ Μοθωναῖος εἶναι ἔμπορος καὶ ὄχι πλοιοκτήτης καὶ τὸ δάνειον συνῆψεν, ἵνα ἀγοράσῃ ἐμπορεύματα καὶ μεταφέρῃ ταῦτα εἰς Σίφνον πρὸς ἐμπορίαν. Κατ' ἀκολουθίαν τελικῶς ὁ ὅρος καλὸν κατενώδιον ἀφορᾷ εἰς τὰ ἐμπορεύματα, ἢ τύχη τῶν ὁποίων συνδέεται μὲ τὴν τοῦ πλοίου, ἐφ' οὗ ταῦτα ἔχουν φορτωθῇ· διότι ἂν εἰς ἀσφάλειαν ἐδίδετο τὸ πλοῖον, θὰ ἔπρεπε νὰ δηλοῦται τοῦτο ρητῶς. Πρὸς περὶπτώσεις ἐν W. ASHBURNER, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. CCXXX. Ὁρθῶς, ἐπομένως, καθ' ἡμᾶς, ὁ I. ΜΑΝΙΑΤΟΠΟΥΛΟΣ, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 29 ἐπ. καὶ 46, ἐκτιμῶν τὴν ἀνυπαρξίαν ἐγγράφων μαρτυρούντων περὶ τῆς ὑπάρξεως ναυτικῆς ὑποθήκης καὶ ἐρμηνεύων τὰ ἔγγραφα τοῦ Ἀρχείου τῆς Κοινότητος Ὑδρας ὑπὸ Α. ΛΙΓΝΟΥ, 5, Πειραιεὺς 1924, σελ. 440 καὶ 304, τὰ μόνον ἄλλως τε παρέχοντα νύξιν περὶ γνώσεως τῆς ναυτικῆς ὑποθήκης ἐν Ὑδρᾷ, ἀποφαίνεται ὅτι τὸ ναυτικὸν δάνεισμα ἐν αὐτῇ παρείχεν ἀπλῶς εἰς τὸν δανειστήν τὸ δικαίωμα, ἐν περιπτώσει μὴ ἐπιστροφῆς τῶν ὀφειλομένων, νὰ ἱκανοποιηθῇ προνομιακῶς ἐκ τοῦ πράγματος εἰς ὃ αὐτὸ ἀνεφέρετο.

Δάνειον ἐξ ἄλλου ναυτικὸν δὲν ἠδύνατο, κατὰ τὸ δημιουργῆσαν τὸν θεσμὸν ἀττικὸν δίκαιον, νὰ νοσηθῇ ἄνευ συνομολογήσεως ἀντιτίμου τῶν κινδύνων, ὧν τὸ βάρος ἀνελάμ-

βανεν ὁ δανειστής. Τὸ ἀντίτιμον τοῦτο καθωρίζετο ἐλευθέρως ὑπὸ τῶν συμβαλλομένων, διότι οὐδεὶς περιορισμὸς τοῦ μέτρου τοῦ τόκου ὑφίστατο κατὰ τὸ ἀττικὸν δίκαιον (Κ. ΡΟΒΟΛΟΠΟΥΛΟΥ, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 7). Ἦτο δὲ οὗτος πάντως ἀνώτερος τοῦ ἐγγείου, ἐγγίζων ἐνίοτε εἰς 33%, ἐνῶ οἱ πρῶτοι σπανίως ὑπερέβαινον τὸ ποσοστὸν 18% (G. BILLETTER, *Geschichte des Zinsfusses im Altertum*, Leipzig 1898, σελ. 30 ἐπ.). Ἡ αὐτὴ ἀντίληψις ἐκράτησεν ἀδιαπτότως ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μέχρι καὶ τῶν νεωτέρων χρόνων. Διὸ κατὰ τὴν κλασσικὴν καὶ μετακλασσικὴν περίοδον ὁ τόκος ἐν τῇ Ρώμῃ ἐξικνεῖτο ἐνίοτε εἰς 24% (G. BILLETTER, αὐτόθι, σελ. 242 ἐπ.). Ὁ Ἰουστινιανὸς ὑπεβίβασεν αὐτὸν εἰς 12% (Ἰουστ. *Νεαρά* 106, καταργηθεῖσα ὑπὸ τῆς *Νεαράς* 118· R. ZENO, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 310· W. ASHBURNER, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. CCXVI, 1, 2, καὶ CCXVIII in fine ἐπ.). Ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἐν Βυζαντίῳ μετὰ τὸν Ἰουστινιανὸν κρατήσαντα βλέπε W. ASHBURNER, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. CCXX ἐπ. Καὶ ἐκεῖ ὁμως ὁ τόκος ἦτο ὑψηλός. Ὑψηλὸς ἦτο ἐπίσης καὶ κατὰ τὸν μεσαίωνα, ὅτε, πρὸς περιαιρέσιν τῆς ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας θεσπισθείσης ἀπαγορεύσεως πρὸς τοκοληψίαν, εἰς τὸ ναυτοδανειστικὸν συμβόλαιον δὲν ἐμνημονεύετο τὸ δανεισθὲν ἀλλὰ τὸ ἐπιστρεπτέον μόνον ποσὸν (βλέπε R. ZENO, ἔνθ' ἄνωτ., καὶ W. ASHBURNER, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. CCXXXI). Ἐναντι ὑψηλοῦ ἐπίσης τόκου ἐχορηγοῦντο ναυτοδάνεια κατὰ τὴν περίοδον τῆς τουρκοκρατίας. Βλέπε π.χ. ἄρθρον λγ' τοῦ Νόμου τῆς Ὑδρας τοῦ 1818 (ἐν I. ΜΑΝΙΑΤΟΠΟΥΛΟΥ, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 107) ἐπιτρέπον ἐπὶ ταξιδίου εἰς Λισ(α)βῶνα τόκον 40%. Εἰς τὸ παρὸν ὁ τόκος ὀρίζεται εἰς 20%. Τὸ κεφάλαιον ἐδανείσθη δι' ἐν καὶ μόνον ταξίδιον, ἥτοι τὸ τῆς μεταβάσεως εἰς Σίφνον. Ἄρα τὸ συνολικὸν ποσὸν τοῦ καταβλητέου τόκου θὰ ἐξευρεθῇ ὑπολογιζομένης τῆς διαρκείας τοῦ ταξιδίου ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἔτος. Οὕτω καὶ τὸ ὑπ' ἀριθ. 6 ναυτοδανειστικὸν τῆς 6^{ης} Δεκεμβρίου 1797, τὸ δημοσιευόμενον ὑπὸ τοῦ I. ΜΑΝΙΑΤΟΠΟΥΛΟΥ, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 120, περὶ οὗ τὸν αὐτὸν ἐν σελίδι 43.

Ἀμφισβητεῖται ἂν εἰς τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν δίκαιον ἡ συγγραφὴ ἀπετέλει συστατικὸν στοιχεῖον τοῦ ναυτικοῦ δανείου. Ὁ L. BEAUCHET, *Histoire du droit privé de la république Athénienne*, 4, Paris 1897, σελ. 93 καὶ 319, ἀρνεῖται τοῦτο ἐνῶ ὁ Κ. ΡΟΒΟΛΟΠΟΥΛΟΣ, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 9, ἰσχυρίζεται ὅτι συνετάσσετο *ad solemnitatem*. Τὸ αὐτὸ ὑποστηρίζει καὶ ὁ U. E. PAOLI, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 121 ἐπ., προσθέτων ὅτι αὕτη ἀπετέλει τίτλον ἰδιωτικῇ δυνάμει τοῦ δικαιοῦχου ἐκτελεστόν. Συστατικὸν στοιχεῖον τοῦ ναυτικοῦ δανείου δὲν ἀπετέλει τὸ ἔγγραφον κατὰ τὸ ρωμαϊκόν, ἐνῶ διὰ τὸ βυζαντινὸν καὶ διὰ τὸ μεταβυζαντινὸν δίκαιον ἐν Ἑλλάδι δὲν κατέχω ἐπαρκῇ στοιχεῖα ἵνα ἀποφανθῶ. Πάντως ἐν Ὑδρᾷ ἡ σύνταξις ἐγγράφου ἦτο συνήθης, ἂν κρίνωμεν ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἐν τῇ ὁμολογίᾳ ἀνεγράφετο πλειστάκις ἡ ρήτρα ὅτι αὕτη ἦτο πληρωτέα ἢ καὶ οὕτινος ἄλλον ἤθελε μοῦ παρρησιάσει τὴν παροῦσαν μου ὁμολογίαν, δι' ἧς αὕτη μετετρέπετο οὐσιαστικῶς εἰς τίτλον εἰς τὸν κομιστὴν (I. ΜΑΝΙΑΤΟΠΟΥΛΟΥ, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 47). Ἡ σύνταξις ἐγγράφου δὲν ἦτο ἀπαραίτητος κατὰ τὸ ἐθιμικὸν δίκαιον τῶν Σπετσῶν (Λ. ΧΡΥΣΑΝΘΟ-

ΠΟΥΛΟΥ, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 181, 25 καὶ 182, 26=ΖΕΠΩΝ, ὁμοίως, σελ. 562, 25 καὶ 26). Τὸ παρὸν πάντως ἔγγραφον εἶναι ἰδιωτικὸν καὶ ὑπογράφεται ὑπὸ δύο μαρτύρων, κατὰ τὰ ἐπὶ ὁμολογιῶν γενικῶς κρατοῦντα, περὶ ὧν ὄρα 56. Βλέπε ὁμοίαν συνήθειαν προκειμένου περὶ ναυτοδανείου ἐν Ὑδρα παρὰ Ι. ΜΑΝΙΑΤΟΠΟΥΛΟΥ, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 48.

- 1 ἴ διὰ τῆς παρούσης ἐνυπογράφου, καὶ ἐμμεαρτύρου ὁμολογίας
 2 ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ κάτωθεν ὑπογραφόμενος γεώργης μο-
 3 θωναῖος σίφνιος, ὅτι ἔλαβον δανειακῶς παρὰ τοῦ λογιω(άτου)
 4 σινιὸρ νικολάκη υἱοῦ τοῦ μακα(ρίτου) ἀντωνίου γρυπάρη γρόσια
 5 τὸν ἀριθμὸν διακόσια, ρίζιγα τῆς θαλάσσης, καὶ ἐπὶ
 6 συμφωνίᾳ τόκου εἴκοσι τὰ ἑκατὸν τὸν χρόνον. ἅτινα
 7 ὑπόσχομαι πληρώσειν τῇ αὐτοῦ λογιότητι, καὶ ἐξοφλήσειν εὐ-
 8 χαρίστως μὲ τὸ καλὸν του κατευώδιον. ὅθεν εἰς ἐν-
 9 δειξιν ἐγένετο καὶ ἡ παροῦσα ὁμολογία ἐπὶ μαρ-
 10 τυρίᾳ ἀξιοπίστων προσώπων, καὶ κατασφαλισθεῖσα
 11 τῇ ὑπογραφῇ, καὶ τῷ δακτύλῳ μου ἐδόθη τῷ σινιὸρ νικο-
 12 λάκῃ εἰς ἔνδειξιν. πόλις 1792 : μαρτίου : 1 :
 2^a X. 13 γεώργιος σιφνιὸς μοθωναῖος ὑπόσχομαι τὰ ἄνωθεν. Ἴδου
τύπος
δακτύλου 14 καὶ τὸ δάκτυλόν μου
 3^a X. 15 γεώργιος γρυπάρης μάρτυς
 4^a X. 16 γρηγόριος μαυρομάτης μάρτυς

1^a X. 17 ὁ γεώργιος Ἰω(άννου) Γράψας, μαρ-
 τυρῶ

Verso

5^a X. 1 1792 μαρτίου : 1 : ὁμολογία τοῦ γεώργη τῆς ἄννας
 2 διὰ : γρό(σια) : 200 : — —

59

Ὁμολογία τοῦ Ἀντώνη Δεσποτάκη

Χάρτης δίφυλλος
 0,209×0,150

1796, Ὀκτωβρίου 10
 Σίφνος

Ὁ Ἀντώνης Δεσποτάκης λαμβάνει παρὰ τοῦ Νικολάκη Γρυπάρη δάνειον ἑκατὸν

